

Grønn feminisme

Senterkvinnenes politiske plattform

Vedtatt på landsmøte 16.mars 2024

Grønn feminisme

Grønn feminisme tar utgangspunkt i at alle skal være likeverdige, likestilte, og aktivt miljøbevisste mennesker som tar del i og tar ansvar for utviklingen av sitt eget lokalsamfunn. Grønne feminister tenker langsiktig og setter likeverd, fellesskap, økologi og bærekraft høyt. Samfunnet skal legge til rette for at den enkelte får utnyttet sitt potensiale og fremme ordninger som bidrar til å rekruttere kvinner inn i politikk og næringsliv.

Senterkvinnene ønsker at Norge skal spille en aktiv rolle for å sikre kvinner rettigheter og velferd i en stadig mer globalisert verden.

Senterkvinnene vil ha et samfunn som aksepterer og inkluderer alle mennesker uavhengig av alder, økonomisk bakgrunn, kjønn og kjønnsidentitet, seksuell legning, religion og etnisk bakgrunn. Alle skal ha mulighet til å delta og ha innflytelse på samfunns- og demokratiutviklingen.

Senterkvinnene er opptatt av å ivareta en god velferdsstat som sikrer gode tjenester nær folk, og som bidrar til gode lokalsamfunn. Offentlige tilbud skal som hovedregel drives av det offentlige. Det må være et hovedprinsipp at når det fra statlig hold innføres nye reformer, må det følge tilstrekkelig med penger med.

1. Senterkvinnene girer om til grønt

Senterkvinnene vil at miljø og bærekraftig utvikling av naturressursene skal settes foran kortsiktige økonomiske hensyn. Senterkvinnene erkjenner at globale miljøproblemer er en følge av menneskeskapte klimaendringer. Det skal arbeides for å minske den totale fossile energibruken, og energikildene skal i størst mulig grad være fornybar energi. Vi må vise politisk vilje og bidra til en kursendring raskt. Økt fotosyntese i skog, mark og i landbruk øker karbonbindingen. Senterkvinnene mener derfor at aktivt skogbruk er et viktig klimatiltak. Nedbygging av natur og arealendringer er en stor trussel for omfanget av naturtyper og artsmangfoldet i Norge, og gir dyr, planter og sopp færre og dårligere leveområder. Det kan også bidra til utslipp fra de naturlige karbonlagrene. En natur med mindre mangfold av arter og naturtyper er mer sårbar for naturlige miljøendringer, og kan påvirke livsviktige økosystemer.

Senterkvinnene vil ha en matpolitikk som sikrer matsuverenitet - også i Norge. Nasjonen har plikt til å opprettholde matproduksjonen på areal i eget land, og bære de kostnadene matproduksjonen fører med seg. Matjorda er en evig ressurs, forutsatt at den blir holdt i hevd som matjord, og Senterkvinnene ønsker derfor å grunnlovsfeste vern av matjord. Frihandel og nedbygging av grensekontroll fører til økt risiko for import av sykdom og mer bruk av antibiotika og plantevernmidler. Senterkvinnene ønsker en matproduksjon som har som mål å levere på kvalitet for både forbrukere og klode, fremfor å produsere mest mulig mat til lavest pris. Industriproduksjon tar lite hensyn til dyrevelferd, stress og fysiske smerter for dyrene. I stedet ønsker vi at forbrukerne skal få tilgang til ren og trygg mat, med strenge regler for tilsetningsstoffer, antibiotika og smittestoffer. Maten bør være så kortreist som mulig, både av hensyn til

matsikkerhet og miljø. For å sikre dette, er det viktig med gode økonomiske rammevilkår, et sterkt mattilsyn og gode merkeordninger for mat.

Forbruket må ned. Et grønt samfunn legger til rette for at ressursene kan brukes flere ganger. Senterkvinnene ønsker å legge til rette for en forbruksendring fra nykjøp til bytting, bruksalg og reparasjoner. Bygg og inventar må gjen- og ombrukes. Det gjelder like mye for offentlige virksomheter som for privatpersoner.

Senterkvinnene vil:

- at etablering av nye vindkraftanlegg skal være forankra i det lokale selvstyret. Naturhensyn skal tillegges stor vekt.
- satse på forskning innenfor alternative energikilder som f.eks jordvarme, geotermoteknologi, solenergi og bølgekraft og å øke bruk av solcellepanel og grønt tak på nybygg.
- satse på forskning på thorium, med tanke på bruk i kraftproduksjon.
- at vern av matjord skal grunnlovsfestes.
- at all matjord som bygges ned skal erstattes.
- at takta på nedbygging av natur må reduseres betydelig, og at truet natur må bli bedre ivaretatt. Åpne for konsekvensutredning av utbygging av vannkraft i freda vassdrag.
- innføre en matkastelov, slik at det skal være tillatt for forretninger å gi bort mat med passert «best før»-dato.
- sørge for at alle husstander har mulighet for full kildesortering, og at transporten skal være så kort og miljøvennlig som mulig.
- gjøre det enklere for bedrifter og privatpersoner å utnytte avfall som en ressurs.
- foreta en gjennomgang av jordbruksavtalen med hensyn til fordelingen av midlene mellom små bruk og store bruk, kvinnelige og mannlige brukere.
- styrke de grasbaserte produksjonene der det egner seg, og korn, åkerbønner, belgvekster, grønnsaker, frukt og bær der det egner seg best. Økte tilskudd til bruk av dekkvekster, vekstskifte, og til bevaring av semi-naturlig beitemark.
- endre Brukthandeloven slik at det blir enklere for bruktbutikker å selge brukte klær og utstyr.
- fjerne moms på reparasjoner og brukthandel til privat bruk.

2. Beredskap

Å være rustet for en usikker framtid er en vanskelig øvelse, men den er nødvendig. Enten det skyldes klimaendringer, naturkatastrofer, krig eller politiske uroligheter, må vi som samfunn være beredt på å håndtere kriser, og vi må være forberedt på å håndtere dem uten at åpne, globale forsyningslinjer kan ligge til grunn.

Aktivt land- og sjøbruk sikrer både matproduksjon og matsikkerhet. For Senterkvinnene er det viktig å styrke selvforsyningsgraden, både av mat og fôrvarer. Dette krever gode rammevilkår i landbruket, og inntektsgapet må tettes for å harmonere med øvrige sammenlignbare yrker. Det må lønne seg å dyrke

jorda. Kvinnelige bønder må gis muligheter til å kunne ta ut fødselspermisjon på ordinære vilkår.

For å øke den nasjonale beredskapen er det også viktig med dyrking av mat for eget bruk i hage og på balkonger. Utbyggere oppfordres til å inkludere muligheter for kjøpere til å dyrke egen mat der det lar seg gjøre.

Befolkningen er helt sentrale i beredskapsarbeidet. At husstandene har forberedt seg gjennom egenberedskap, og at befolkningen er mentalt forberedt på ulike scenarier, kan være avgjørende når krisen inntreffer.

Det er viktig å fortsette informasjonsarbeidet mot befolkningen. Ansvar for informasjon om befolkningens egenberedskap flyttes fra DSB til regjeringa, for å gi budskapet større tyngde. Det bør etableres tilskuddsordninger hvor næringsliv og privatpersoner får støtte til innkjøp av større beredskapsverktøy (f.eks. aggregater og drivstoff) som kan kollektivt benyttes i påkrevde situasjoner.

Forsvaret, sivilforsvaret og frivilligheten spiller en sentral rolle når det uforutsette skjer. Å sikre at disse har gode rammevilkår og fungerende samarbeidsavtaler, og at de er samtrente der det er hensiktsmessig, er derfor viktig for Senterkvinnene. Forsvaret oppfordres sterkt til å styrke og trygge tjenesteforholdene for de som skal avtjene kjønnsnøytral verneplikt i landet.

Beredskapen i landet må ha fokus på å sikre kritisk infrastruktur som kraftforsyning, vann, jernbane, havner og bredbånd ved uforutsette hendelser. Lokale lag og organisasjoner må være med i utarbeidelsene av de helhetlige risiko- og sårbarhetsanalysene i kommunene, slik at man får kartlagt hvilke beredskapsressurser man reelt har i kommunen, både offentlige og i det frivillige.

Den generelle akuttberedskapen er avgjørende for beredskapen i hele Norge. Enten det er fødende kvinner, pågående vold, ulykker eller brennende hus: hjelpa må på plass fort.

3. Barne- og familiepolitikk

Senterkvinnene vil styrke familiepolitikken, og gi foreldre tid og rom til å være foreldre. En god familiepolitikk skaper god livskvalitet og et godt grunnlag for å være foreldre, og er viktig for å sikre trygge oppvekstvilkår for barn. Særlig i en tid med fallende fødselstall er det viktig at vi har en familiepolitikk som gjør at folk velger å få flere barn, og som gjør at familiene velger å få barn tidligere,

Familiepolitikk og likestillingspolitikk påvirker hverandre. Det skal være mulig å velge omsorg for barn eller pårørende, uten å miste viktige rettigheter som er knyttet til arbeidslivet. Senterkvinnene ønsker også å se nærmere på ordningen med foreldrepermisjon og vurdere andre virkemidler for å utjevne forskjellen i rettigheter ved svangerskap og fødsel mellom yrkesaktive og ikke yrkesaktive. Betalt foreldrepermisjon er viktig for å sikre en god start for barnas liv, og bidra til likestilling mellom foreldrene.

Et godt barnehage tilbud og den norske fellesskolen er et viktig grunnlag for et godt samfunn, der barn og unge lærer, leker og mestrer sammen, uavhengig av

kulturell, språklig eller økonomisk bakgrunn. Innføring av skolemat vil være et godt tiltak.

Barnehagene skal bygge på en grunnleggende respekt for barndommens egenverdi, men også bidra til en meningsfull oppvekst. Dette må gjelde uavhengig av barnets funksjonsnivå, bosted og den bakgrunnen barnet har sosialt, kulturelt og etnisk. Senterkvinnene mener læring i barnehagen må skje på barnas egne premisser, gjennom lek.

Senterkvinnene mener en sterk fellesskole er viktig. Gode, felles møtearenaer er viktig, og barneskolen er kanskje den viktigste møteplassen. Trivsel, trygghet og mestring er grunnleggende forutsetninger for læring. Alle elever skal trives i skolen slik at de kan utnytte sitt potensial for læring og utvikling. Et større innslag av praktiske fag skal gi elevene en mindre teoritung hverdag. Tverrfaglig og sidestilt arbeidsvilkår blant de ansatte i skolen er nødvendig for å sikre undervisningsarenaene, slik at lærerne i større grad kan fokusere på undervisning, mens miljøarbeidet ivaretas til beste for elevene. Barnehager SFO/AKS og skoler skal være trygge for både barn og voksne. Barna må lære at de kan møte utfordringer og konflikter i livet uten å trykke andre ned, krenke eller bruke vold. For Senterkvinnene er det selvsagt at de voksne i barnehage SFO/AKS og skole skal kunne sette klare grenser for barn og elever, og om nødvendig gripe inn, uten at de ansatte blir beskyldt for krenking.

Senterkvinnene mener grunnskolen er et kulturelt sentrum i nærmiljøet hvor barna kan ha fritidsaktiviteter på ettermiddager og kvelder som f.eks. korps, sjakk, fotball og dans. Det skaper trygghet og tilhørighet til skolen for barna.

SFO/AKS skal være et sted for lek og samvær, kulturelle og fysiske aktiviteter. Senterkvinnene vil ikke gjøre SFO/AKS til en obligatorisk del av skoledagen og mener at SFO/AKS bør være et tilbud alle familier har mulighet til å benytte seg av.

For alle barn gir det å være på SFO/AKS språktrening, noe som særlig minoritetsspråklige barn kan ha nytte av. SFO/AKS med aktivitetstilbud i kommunen kan være gode supplement.

Senterkvinnene ønsker et barnevern med høy kvalitet og tillit i befolkningen. Omsorg og oppdragelse er foresattes ansvar, og det er viktig at barnevernet har ressurser til å hjelpe familier som opplever utfordringer. Senterkvinnene ønsker hørere bemanning på helsestasjoner og familievernkontor, men også styrking av DPS, BUP og kommunenes tjenestetilbud innenfor psykisk helse for å hjelpe familier på et tidlig tidspunkt. Hensynet til barnets beste skal alltid være overordnet.

Barn og unge som faller utenfor er en av de største helseutfordringene i vår tid. Den frivillige og ideelle sektoren er her en like viktig faktor som barnehage og skole for å hindre utenforskap. Barn må kjenne seg som en del av et fellesskap, og må oppleve mestring, tilhørighet og inkludering.

Senterkvinnene vil:

- jobbe for en fleksibel og utvidet foreldrepermisjon der fars/medmors tid på 15 uker ikke går på bekostning av mors permisjonstid, mor må sikres minimum 8 måneders permisjon.
- at 3 uker før fødsel og barseltida på 12 uker etter fødsel blir øremerket til mor og holdt utenfor beregning av mødrekvote.
- jobbe for at permisjonsregelverket bedre kan ta hensyn til selvstendig næringsdrivende, arbeidstakere og studenter som rent praktisk ikke kan ta permisjon sammenhengende over lengre tid.
- ha fleksibilitet i permisjonsrettighetene slik at de familiene der en av foreldrene ikke kan ha permisjon kan overføre tid til den andre foresatte. Det er ikke rett at barnet skal tape tid med sine foresatte fordi en av foreldrene ikke har mulighet til å ta ut full permisjon.
- jobbe for at permisjonsregelverket utvides ved tvilling- og flerlingfødsler.
- øke kunnskapen om amming av tvillinger og flerlinger i de kommunale helsetjenestene. Det må dessuten forskes på hvilke tilleggsutfordringer flerlingfødsler medfører i en familie, slik at de politiske tiltakene kan målrettes mot disse familiene.
- gi foreldre selvstendig opptjeningsrett til foreldrepenger.
- fjerne aktivitetskravet ved uttak av fellesperiode for foreldrepenger.
- at engangsstønaden økes til 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygda.
- øke barnetrygden og beholde denne som en universell ordning uten behovsprøving eller beskatning.
- styrke retten til pleiepenger og omsorgslønn, og forenkle søknadsprosessen. Satsene på pårørendelønn må økes.
- legge til rette for løpende barnehageopptak innen 2025, slik at alle får reell rett til barnehageplass fra fylte 1 år.
- kreve at bemanningsnormen i barnehagen må gjelde hele dagen og at pedagognormen oppfylles, slik at det alltid er nok og godt kvalifisert personale i barnehagen.
- sørge for at barnehagen er en attraktiv arbeidsplass, for å sikre god rekruttering og sørge for at kvaliteten på tilbudet øker.
- sikre at leken har en naturlig plass i læreprosessen for de yngste elevene og prioritert tid til lek og gjennom lekende læring i småskolen.
- åpne for større mulighet for utsatt skolestart.
- gå imot innføring av karakterer på barneskolen.
- at utgifter til skoleskyss også tas med i regnestykket ved endring av skolestruktur.
- sikre et kvalitativt godt tilbud i morsmålsundervisning for elever i grunnopplæringen.
- styrke det tverrfaglige laget i skolen for å bedre skolemiljøet ved å sikre at det kommer inn andre yrkesgrupper i tillegg til lærere.
- innføre skolemat med statlig finansiering over helsebudsjettet. Måltid i skolen utjevner økonomiske forskjeller og styrker folkehelsa.
- begrense skjermbruken i skolen, slik at forstyrrende elementer i klasserommet minskes. Skolene må ha tilstrekkelige ressurser til at det er pedagogiske hensyn som avgjør skjermbruken.

- styrke skolehelsetjenesten i grunnskolen og helsestasjon for ungdom, og gi elevene god tilgang til helsetjenester/helsesykepleier og skolepsykolog.
- SFO/AKS-tilbudet må få et kvalitetsløft, gjennom økt krav til organisering, aktivitetstilbud og pedagogisk innhold og kompetanse.
- at SFO/AKS fortsatt skal være et frivillig tilbud som utformes lokalt.
- opprettholde gratis kjernetid for lavinntektsfamilier i SFO/AKS.
- at «assistentressurs» for elever med spesielle behov også skal gjelde for SFO/AKS.
- sikre ordninger som gjør at alle barn og unge har lik mulighet til en aktiv fritid, uavhengig av foreldrenes økonomi.
- opprettholde gratis kjernetid i barnehager og SFO/AKS for lavinntektsfamilier og gå inn for gratis SFO/AKS for flere klassetrinn.
- innføre søskenmoderasjonsordninger for familier som har barn både i barnehage og SKO/AKS.
- styrke familiekontorene og andre instanser rundt familien.
- styrke seksualundervisningen på barne- og ungdomsskolen, og sikre effektive tiltak mot seksuell trakassering i skolen.
- prioritere arbeidet med å gjøre helse- og omsorgstjenesten bedre i stand til å forebygge, avverge og avdekke vold og overgrep mot barn.
- innføre fritak for egenandel ved legebesøk for ungdom mellom 16 og 18 år.
- styrke tilbudet til barn og unge med spiseforstyrrelser, og utrede en ny samarbeidslov for å sikre barn og unge helhetlige og tverrfaglige tjenester.
- at barnevernstjenester i hovedsak skal drives av det offentlige .
- at målet skal være at ettervernet gjelder til fylte 25 år generelt og 30 år ved særskilte behov.
- sikre fosterfamilier god opplæring og veiledning slik at de kan ivareta barnas behov, og bidra til å sikre barnas medbestemmelse og medvirkning.
- utrede muligheten for at fosterhjem kan få fast ansettelse.
- Se på løsninger som sikrer fosterhjem støtteapparat og økonomisk trygghet også dersom de adopterer barnet. Målet må være å øke andelen fosterbarn som adopteres, da dette gir barna en stabilitet, trygghet og tilhørighet som varer livet ut.
- ha god og kvalifisert oppfølging av ungdommer som ikke har fullført videregående skole, og som ikke har arbeid.
- at det i større grad arbeides for at ungdom som er skolelei kan få alternative opplæringsarenaer hvor mestring er hovedfokuset, og målet er fagbrev, men ikke nødvendigvis på normert tid.
- styrke samarbeidet mellom kommunen og frivillige organisasjoner som et alternativ for dem som står i fare for å falle ut eller har falt ut av skolen eller arbeidslivet.

4. Kvinnehelse

Prinsippet om at man skal sikre hele befolkningen tilgang til gode helsetjenester uavhengig av bosted og økonomi er helt grunnleggende for Senterkvinnene.

En forutsetning for muligheten til god helse og likeverdige helsetjenester er at man anerkjenner betydningen pasientens kjønn har for hvordan kroppen fungerer. Det er derfor helt nødvendig at kjønnsperspektivet legges til grunn for hvordan og hvilke politiske prioriteringer som gjøres i helse- og folkehelsepolitikken. Det samme gjelder for hvordan kvinner møtes i helse- og omsorgstjenesten, og hvordan helsefaglig forskning og utdanning utformes. Kvinnehelse må gå fra å være et særhensyn, til å bli en integrert del av både helsetjeneste, forskning og helseutdanning.

Å prioritere kvinnehelse vil kunne ha store kostnadsbesparelser for samfunnet, i tillegg til for enkeltindividet. Kvinnehelseutvalget har estimert at endometriose alene koster samfunnet over 13 milliarder i året, mens forebygging av spiseforstyrrelser har en verdi for samfunnet på 26 milliarder.

Senterkvinnene mener at Foretaksmodellen, systemet for finansiering i spesialisthelsetjenesten, ikke fungerer. Det er grunn til å anta at den også medfører at helseforetakene nedprioriterer kvinnehelse. Å endre finansieringssystemet i helsevesenet er derfor helt sentralt for Senterkvinnene.

Seksuell og reprodutiv helse og rettigheter (SRHR) handler blant annet om å kunne bestemme om og når man vil ha barn, om å ha informasjon og tilgang på sikker, moderne og billig prevensjon, om rett til abort og om rett og mulighet til å praktisere sin legning uten straffeforfølgelse eller fordømmelse. For Senterkvinnene er det viktig å se oppfølgingen av den gravide, det nyfødte barnet og den nye familien i sammenheng.

Senterkvinnene vil:

- sikre god fødsels- og barselomsorg, som tar seg av både mor og barn de 1000 første dagene etter unnfangelse.
- styrke den kommunale jordmortjenesten, og styrke følgetjenesten til sykehus for fødende med mer enn 1 times reisevei.
- at helsesykepleier skal ha hovedansvar for å følge opp det nyfødte barnet ved helsestasjonen, også i barseltiden.
- at hjemmebesøk av helsesykepleier innen ti dager etter hjemkomst gjennomføres over hele landet. Besøk av jordmor skal tilbys alle fødende innen 1-3 dager etter hjemkomst.
- at alle kvinner skal ha rett på god og nøytral veiledning i forbindelse med abort.
- sikre systematikk i arbeidet med å kartlegge og følge opp psykiske helseplager under graviditet og etter fødsel.
- styrke lavterskeltilbudet for mødre helse i kommune- og spesialisthelsetjenesten.
- styrke tilbudet om flerkulturell doula for gravide.
- sikre papirløse gravide rett til helsetjenester i forbindelse med svangerskap, fødsel og barsel.
- prioritere elektronisk helsekort for gravide.
- etablere en felles journal på tvers av helsetjenestene.

- at det avsettes 1 milliard kroner for å styrke forskning og kunnskap om kjønnsperspektiver og kvinners helse, for å sikre en helhetlig og systematisk tilnærming.
- utrede «helsestasjon for alle fra krybbe til grav» etter svensk modell
- etablere en nasjonal komité for kvinnehelse og helse i et kjønnsperspektiv, som kan sette problemstillinger relatert til kjønn og helse på dagsorden. Komiteen skal også støtte og gi råd til blant annet relevante sektormyndigheter, universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter, de regionale helseforetakene og kommunesektoren, i spørsmål om kjønn og helse, i tråd med Kvinnehelseutvalgets anbefalinger. Det er naturlig at det også etableres et brukerutvalg for kvinnehelse og helse i et kjønnsperspektiv i forlengelsen av dette.
- fjerne hindrene i finansieringssystemet, og oppdatere de nasjonale retningslinjene ved sykdommer og helsetilstander som rammer kvinner, slik at kvinnehelse blir prioritert i helsevesenet. Samtaler etter abort og oppfølging av kvinnesykdommer bør det være like naturlig at prioriteres som ankelbrudd og prostatasjekk.
- innføre krav om kjønnsperspektiv i all medisinsk og helsefaglig forskning.
- styrke forskningsfokus på kvinnehelse, blant annet gjennom å styrke nasjonalt senter på kvinnehelseforskning. Det må forskes på kvinnehelse i alle livsfaser og det trengs mer forskning på hvordan kvinner med typiske kvinnelidelser blir behandlet i helsetjenesten.
- utrede muligheten for et nasjonalt kvalitetsregister for kvinnehelselidelser.
- prioritere arbeidet med å sikre gode helsetjenester til pasienter med endometriose og adenomyose, og styrke tilbudet om vulvapoliklinikker i alle helseregioner.
- prioritere forebyggende behandling av beinskjørhet.
- etablere kjønnspesifikke behandlingstilbud for kvinner og menn innen rusomsorg.
- sikre et likeverdig helsetilbud for de mest sårbare kvinnene i norske fengsel.
- øke forskning på helsekonsekvenser av vold mot kvinner i tilknytning til samlivsbrudd.
- øke forskningen på kvinners hjerte- og karsykdommer, med særlig vekt på hvordan symptomene er når sykdommene rammer.
- utvide tilgangen på blå resept på hormoner for kvinner i overgangsalderen.
- sikre at kvinner i overgangsalderen får god tilgang til informasjon om hvordan de skal håndtere endringene.
- etablere fellesskap, både blant og på tvers av generasjoner, for å forhindre ensomhet. Fellesskapstiltak må også være en del av samfunnsplanlegginga.
- styrke frivillighetens rolle i livsglede for eldre.
- sikre at det bygges omsorgsboliger med fellesareal for beboere slik at en kan forebygge ensomhet og utrygghet hos eldre. Felles måltider med næringsrik og god mat øker trivselen og forebygger undernæring hos eldre.

- sikre at samiske kvinners helse ivaretas, gjennom å sørge for systematikk i arbeidet med å sikre samisk språk- og kulturkompetanse i helse- og omsorgstjenestene.
- sikre et likeverdig og kultursensitivt behandlingstilbud for samiske pasienter som har vært utsatt for vold og overgrep, herunder en styrking av krisesentertilbudet i det samiske bosettingsområdet.
- utrede behov for endringer i de økonomiske kompensasjonsordningene og permisjonsbestemmelsene for pårørende.
- at arbeidslivet skal tilrettelegge for at man som pårørende til eldre har muligheten til å stille opp ved helserelaterte forhold.
- styrke tilskuddsordningen om helhetlig støtte til pårørende med krevende omsorgsoppgaver.
- øke kompetanse om pårørendesamarbeid blant helsepersonell.
- prioritere arbeidet med å implementere pårørendeavtaler i helse- og omsorgstjenesten.
- styrke frivillighetens rolle i pårørendearbeid.

5. God offentlig velferd

Senterkvinnene er opptatt av hvordan det offentlige møter enkeltmennesket. Det å redusere unødig byråkrati, forenkle offentlig språkbruk og skjemaer, og sørge for at enkeltpersoner blir sett og møtt på en god måte i kontakten med det offentlige er viktig.

Det er et offentlig ansvar å gi alle et likeverdig tilbud av helsetjenester uavhengig av diagnose, bosted eller personlig økonomi og kjønn.

Nærhet til helsetilbud på alle nivå er viktig. Senterkvinnene ønsker en desentralisert sykehusstruktur med lokalsykehus som en fullverdig del av spesialisthelsetjenesten. Det må sikres nærhet til behandlingstilbud med akutfunksjoner og fødetilbud. En god eldreomsorg er særlig avhengig av god samhandling mellom primær- og spesialisthelsetjenesten, og er derfor avhengig av nærhet til tilbud.

Nedbygging av ambulanse og politi har ført til at avstanden og tilgangen til ambulanse og politi har blitt for stor i distriktene. Når en ringer opplever en å bli møtt med beskjed om at de ikke kan sende noen, fordi de må ha ambulanse i beredskap i annen kommune, eller politi er for langt vekk, så folk må håndtere situasjoner selv. Det burde være politi og ambulanse i hver kommune.

Forebyggende helsearbeid er den beste måten å møte utfordringer innen helse- og sosialsektoren. Vi mener at anbud, bestiller/utfører-modellen og stykkprisfinansiering er lite egnet i omsorgssektoren.

Skjæringspunktet mellom det som er teknisk mulig og det som er etisk forsvarlig er utfordrende. Mange dilemmaer oppstår i forbindelse med at familien får barn. Senterkvinnene ønsker ikke et "sorteringssamfunn", samtidig ser vi at familier blir satt overfor svært vanskelige valg hvis de får vite at barnet de venter kan ha alvorlige sykdommer eller funksjonshemming.

Senterkvinnene vil:

- opprettholde dagens akutt tilbud i hele landet og at fødetilbud skal være tilgjengelig i rimelig nærhet uansett hvor du bor.
- intensivere forskning på kroniske lidelser og sykdommer som rammer kvinner (som hjerte/kar, gynekologi, ME, migrene)
- at både politi og ambulanse skal være tilgjengelig for befolkningen i alle kommuner.
- at distriktpspsykiatriske senter sine døgntilbud må opprettholdes og styrkes i hver region i hele landet.
- øke kunnskapen om fødselsdepresjon, slik at en eventuell diagnose stilles og, nødvendig hjelp tilbys raskt.
- ha en restriktiv politikk når det gjelder forskning på og bruk av stamceller og genteknologi. Vi går imot bruk og forskning på befrukta egg, fostervev og aborterte fostre hos mennesket. Unntak i stamcellebehandling kan gis ved diagnostikk for alvorlige, livstruende sykdommer.
- at fostervannsdagnostikk, som nå, bare skal tilbys risikogrupper.
- ha en restriktiv bruk av DNA-opplysninger i offentlig virksomhet og forbud mot bruk av slike opplysninger i kommersiell virksomhet.
- ikke gå inn for aktiv dødshjelp.
- støtte arbeid som bidrar til å stoppe kjønnslemlestelse.
- ha lengre stønadstid for overgangsstønad for enslige forsørgere.
- gjennomføre en sosial boligpolitikk som gir alle mulighet til å eie egen bolig, eller leie bolig til en overkommelig pris ved å utvide rammene i Husbanken, etableringslånereglene og mer bruk av «fra leie til eie»- ordninger.
- at hovedregelen skal være at barnetrygd og –tillegg holdes utenfor ved beregningsgrunnlag for støtteordninger.
- styrke ordningen med startlån.
- det innføres skattefradrag for aleneboende og de med minsteytelser f.eks. at bunnfradraget økes.
- bedre de aleneboende sin situasjon på boligmarkedet. Avgifter på avløp, vann, renovasjon og strøm fastsettes basert på forbruk.
- ha et desentralisert NAV med kompetanse, tjenester og økt beslutningsmyndighet på det enkelte lokalkontor. Hovedregelen skal være at både saksbehandling og oppfølging skjer herifra. Regelverket må åpne for fornuftige, lokale tilpasninger.
- sikre at NAV-kontorene er tilgjengelige, også for fysisk oppmøte, gjennom tilstrekkelig åpningstid.
- ha et mer fleksibelt NAV-regelverk og bedre samhandling mellom NAV, kommuner og fylkeskommuner for å hindre at brukere faller mellom flere stoler.
- jobbe for smidigere overganger mellom ordninger, der behovet for inntektssikring og det å motivere folk til å være i arbeid kombineres
- evaluere pensjonsordningene med hensyn til hvilken effekt den har for kvinner.
- sikre etterlattepensjonen.
- endre samordningsloven slik at offentlig tjenestepensjon ikke reduseres ved arbeid utover pensjonsalder.

- gjeninnføre praksisen med at trygdeoppgjørene legges frem som egen sak for Stortinget og gi organisasjonene forhandlingsretten tilbake.
- forbedre pensjonsordningene for selvstendig næringsdrivende.
- at det etableres incentiver som gjør det mulig for bedrifter og offentlige virksomheter å opprette deltidsstillinger beregnet for uføretrygdede som vil prøve seg i arbeidslivet, og samtidig sikre at det ikke fører til store stønadskutt for den enkelte uføretrygdede.
- at det skal satses på velferdsteknologi for å sikre trygghet og god oppfølging i eldreomsorgen.
- at tilbyderne av omsorgstjenester i form av «Inn på tunet»-tilbud og tilsvarende forebyggende tiltak skal sikres trygge og forutsigbare rammevilkår.
- styrke satsing på kurs og veiledning for foreldre ved samlivsbrudd.
- likestille mor og far juridisk ved samlivsbrudd, og at avtalene som inngås ved samlivsbrudd først og fremst tar hensyn til barnets beste.
- styrke og forbedre familievernet for å bistå barn og familier så tidlig som mulig.
- styrke familievernkontorene og helsestasjonenes rådgivende funksjon for familien.
- styrke familievernets samarbeid med domstolene i forbindelse med høykonfliktsaker.
- styrke helsestasjonene, familievernkontorene, DPS, BUP og kommunenes tjenestetilbud innen psykisk helse.
- styrke samarbeidet mellom barnevernet, BUP, helse, PPT, skole og barnehage.

6. Bekjempelse av vold og overgrep

Fysiske og psykiske overgrep skal ikke skje, og er et hinder på veien mot målene om likestilling, utvikling og fred. Vold mot kvinner både krenker, svekker og opphever kvinners mulighet til å bruke sine menneskerettigheter og fundamentale friheter. Barn som er utsatt for eller vitne til vold er spesielt utsatt og må få kvalifisert hjelp og oppfølging. Foreldre til volds- eller overgrepsutsatte barn må også følges opp. Utenlandske statsborgere som er offer og går ut av voldelige forhold må fremdeles kunne sikres opphold i Norge etter 3 års opphold i landet.

Digital vold mot kvinner er en trussel mot demokratiet og hatefulle ytringer kan bidra til mobbing og negativ sosial kontroll. Det må jobbes med lovgivning mot digital vold og hvor politiet må sikres bedre kompetanse på området. Nettvett- og informasjonskampanjer må rettes mot alle målgrupper i alle aldre. Samfunnet må ta i bruk et mangfold av virkemidler innenfor alle sektorer for å unngå at voldsbruk blant unge, fra barnehage til skole, utvikler seg over tid og at noen ender opp som morgendagens voldsutøvere. Overgripere må ansvarliggjøres og voldtekt må forebygges. Vold og trusler i skolen/barnehagen er i dag et arbeidsmiljøproblem. Opplæringslovens §9A må endres slik at det er lov til å sette grenser i barnehagen, skolen og klasserommet for barn og elever, uten av lærer eller voksenperson blir beskylt for krenking.

20% av norske kvinner over 18 år har vært utsatt for et overgrep. Senterkvinnene gleder seg over at lovverket nå endres slik at sex uten samtykke er voldtekt i tråd med menneskerettighetene. Målet må være å sette mer søkelys på overgriperes handlinger, og ha mindre fokus på fornærmedes atferd.

Bekjempelse av trafficking må først og fremst skje ved hjelp av internasjonalt samarbeid, men om jentene/kvinnene har kommet til Norge skal de ha krav på hjelp og støtte for å komme ut av det. Senterkvinnene vil opprettholde sexkjøpsloven.

Senterkvinnene er sterkt imot barneekteskap og tvangsgifting, og vil arbeide for at kvinner får bedre rettsvern ved tvangsekteskap.

Saker som omhandler vold og overgrep må prioriteres, både i etterforskning og påtale. Et nært samarbeid mellom kommune og politi kan forebygge og bekjempe kriminalitet og øke befolkningens trygghet.

Norge har et særskilt ansvar for å ta vare på våre nasjonale minoriteter. Særlig er den samiske befolkningen utsatt for trakassering, og det må stoppes.

Senterkvinnene vil:

- innføre en samtykkelov, etter modell fra Sverige, slik at sex uten samtykke er voldtekt.
- øke kompetansen til politi, påtalemyndighet og dommere som jobber med volds- og overgrepsutsatte. Seksuallovbrudd må etterforskes med kvalitet og effektivitet, og disse sakene må prioriteres. Risikovurderinger må utføres i alle saker med vold i nære relasjoner.
- bygge opp et hjelpeapparat for pårørende til barn som har vært utsatt for, eller vært vitne til, vold eller overgrep.
- opprette koordinatorene for familier i krise, etter modell av kreftkoordinatorer.
- opprettholde et desentralisert krisesentertilbud i alle fylker og unnta krisesentersekretariatet fra anbudsreglementet.
- sikre bedre og alderstilpasset seksualundervisning der fokuset blir satt på å forstå og respektere egne og andre sine grenser.
- at kvinner som vitner i alvorlige straffesaker, som menneskehandel og trafficking skal kunne gis permanent opphold i Norge.
- øke bruken av omvendt voldsalarm. Personer som blir idømt besøksforbud må også bli idømt plikt til å gå med omvendt voldsalarm/fotlenke.
- endre regelverket slik at begge parter i et ekteskap/samboerskap med felles økonomi og felles eierskap må sikres innsyn i økonomiske disposisjoner. Banker og finansinstitusjoner har et spesielt ansvar for dette innsynet.
- Utarbeide en nasjonal handlingsplan mot samehets, særlig i sosiale medier, og styrke den nasjonale innsatsen mot samehets

7. Et likestilt arbeidsliv

Samfunnet skal legge til rette for at den enkelte får utnyttet sitt potensiale, og fremme ordninger som bidrar til å rekruttere kvinner inn i politikk og næringsliv og menn inn på tradisjonelle kvinnearenaer. Forskning viser at Norge har et sterkt kjønnsdelt arbeidsliv.

I dagens samfunn er evnen til omstilling viktig for alle i yrkeslivet. Spesielt for kvinner kan det være utfordrende å skaffe seg relevant utdanning og arbeid, samtidig som man skal kunne bo over hele landet. Deltidsstudier og fjernundervisning er viktige bidrag for å løse denne utfordringen.

Reell likestilling krever et arbeidsmarked på kvinners vilkår. Lik lønn for arbeid av lik verdi har lenge vært et grunnleggende prinsipp, og det må snarest gjennomføres i praksis. Kommunalt ansatte med arbeidsoppgaver som krever at de er utendørs kortere eller lengre deler av arbeidsdagen, må sikre arbeidstøy og sko som ivaretar sikring av HMS (smitte, vær, slitasje) betalt av arbeidsgiver.

Kvinner som blir utsatt for mobbing og uønsket seksuell trakassering i arbeidslivet på grunn av sitt kjønn, må ha bedre sikkerhetsnett, uavhengig av yrke.

Senterkvinnene vil:

- opprette en likelønnsrett.
- øke lønnstillegg for ubekvem arbeidstid (kveld, natt, helg og helligdager) innen helse- og omsorgssektoren.
- legge til rette for en heltidskultur, slik at alle som ønsker det, skal ha rett til heltidsarbeid.
- gi personer med alvorlige diagnoser, som er under aktiv behandling, nødvendig fleksibilitet når det gjelder sykemeldingens lengde og gradering, bedre mulighet for arbeidsnærvær og økonomisk sikkerhet i behandlingsperioden ut over ett år.
- likestille tredelt turnus i helsesektoren med skiftarbeid i industrien.
- at kvinner i arbeidslivet ikke skal miste muligheter og rettigheter på grunn av svangerskap og fødsel. Diskriminering av gravide i arbeidslivet må synliggjøres og få konsekvenser for arbeidsgiver.
- endre regelverket slik at yrkesskadeerstatning blir tilpasset alle yrker. Belastningsskader må regnes som yrkesskade.
- forbedre sykelønnsordningen for selvstendig næringsdrivende.
- arbeide for at kvinner skal få en like selvfølgelig plass i både havbruks-, skogbruks- og landbruksnæringene som menn, og jobbe for økt rekruttering til disse næringene.
- legge til rette for utdanningsopplegg for enslige forsørgere, herunder digital undervisning.
- at de som vil skape sin egen arbeidsplass skal få råd og etablererveiledning, og det skal være muligheter for etableringsstøtte.
- arbeide for at begge kjønn skal være representert med minst 40 % av lederne på de øverste nivåene i staten.
- foreldre kan skjevfordele sykedagene seg imellom når det virkelig er behov for det, og at andre kan ta dem ut, ved langtidssykdom hos foreldre.
- se på mulighetene for at foreldre kan være hjemme med sykt barn også dersom barnet er over 12 år, men ikke i stand til å være hjemme alene. Det er naturlig å stille krav om at det i slike tilfeller må foreligge dokumentasjon utover foreldres egenrapportering om barnets modenhet.

8. Like muligheter for alle mennesker

Internasjonal solidaritet er en helt grunnleggende verdi. Retten til mat og rent vann, fravær av krig, rett til å søke asyl og utjevning mellom verdens innbyggere ligger til grunn for bevegelsens internasjonale politikk. Senterkvinnene jobber for fred, og vil kjempe mot at ødeleggelsesvåpen blir brukt mot sivile i krig og konflikter.

Der folket lider, lider kvinnene og barna mest. Senterkvinnene vil særlig arbeide for likestilling og kvinnehelse i alle deler av verden.

For Senterkvinnene er det en selvfølge at Norge skal ta sin andel av flyktninger fra flyktningeleire etablert som følge av felles-europeisk politikk, og at Norge skal bidra til at også kandidater som allerede er vurdert til ikke å ha rettmessig krav om opphold innen Dublinavtalens virkeområde skal få humanitær hjelp.

Flukt fra krig og fattigdom fører mange familier til Norge. Det er viktig at vi legger til rette slik at de som er nye i landet blir godt inkludert og integrert. For kvinner kan integrering i det norske samfunnet være vanskeligere enn for menn. Mange kommer fra kulturer der kvinner har andre kjønnsroller. Det er først og fremst gjennom aktivitet utenfor hjemmet at kvinner kan lære om det norske samfunnet.

Innvandrere må i større grad få lære norsk samtidig som de får praksisplass i arbeidslivet. Alle skal oppfordres til å ta utdanning og søke arbeid. Det er viktig å finne frem til flere utdannings- og arbeidsrettede virkemidler for å oppnå det, herunder også lønnstilskudd.

Det må jobbes aktivt med sosialt nettverk i nærmiljø og lokalsamfunn, ved å etablere fadderordninger, naturlige treffsteder og aktiviteter for kvinner. Enten de er i aktiv søknadsprosess eller bosatt, er det viktig å bygge sosialt nettverk. Da vil det også være lettere å finne seg til rette i det norske samfunnet og lære seg norsk. Senterkvinnene er mot medlemskap i EUs helseunion, og mot norsk medlemskap i EU.

Senterkvinnene vil:

- at Norge skal føre en internasjonal politikk som prioriterer likestilling, utdanning, landbruk og helse.
- fremme internasjonal lovgivning for allemannsrett til naturressurser.
- arbeide globalt for kvinners grunnleggende rett til mat, matproduksjon og jordeiendom.
- arbeide for at kvinner over hele verden får rett til å foreta egne valg og bestemme over sine egne liv og egen helse, og la sin stemme bli hørt.
- arbeide for et regelverk som pålegger norske selskap å overholde norske arbeidsrettigheter også ved etablering i utlandet og for at de etiske retningslinjene som styrer investeringene til Statens Pensjonsfond Utland tydeliggjøres, slik at man kan være trygg på at investeringene ikke påfører andre mennesker skade.
- jobbe for at verdenssamfunnet følger opp FN-resolusjonene som definerer vold og seksuelle overgrep mot kvinner i krigsområder som krigsforbrytelser.
- at Norge skal nedlegge veto mot EU-direktiv når disse truer hensynet til folks trygghet for arbeid, helse, miljø og sikkerhet.

- at bistandsarbeid etter en katastrofe, enten den skyldes mennesker eller natur, må fokusere på at kvinner og barn er særlig utsatt for menneskehandel og trafficking.
- at det etableres en minstenorm for hvilke tilbud som gis familier i asylmottak, og særlig må det psykososiale helsearbeidet overfor flyktningbarn som trenger hjelp til å bearbeide opplevelser fra hjemlandet eller flukten styrkes
- at asylbarn som har vært i Norge mer enn 5 år gis amnesti, deretter må regelverket klargjøres slik at alle heretter gis lik behandling.
- gå imot en regel som gir beskyttelse kun til fylte 18 år og at det etter 18-årsdagen skal foretas en ny vurdering om personen fyller vilkårene for beskyttelse eller opphold i Norge på annet grunnlag. En slik regel vil skape uvisshet og utrygghet og vil være en stor belastning i tiden som mindreårig.. Barn skal ikke belastes for foreldres urett.
- arbeide for at personer som har vært lengeboende i Norge på uavklart identitet og bidratt til samfunnet i perioden, skal kunne innvilges opphold på individuelt grunnlag.
- etablere fadderordninger, naturlige treffsteder og aktiviteter for kvinner, både de som er i aktiv søknadsprosess og de som er bosatt.
- gå imot underholds krav og krav om 4 års arbeid eller utdanning i Norge før familiegjenforening kan finne sted.
- se Introduksjonsloven, opplæringsloven og lønnstilskudd i sammenheng.
- at kommunene selv skal få velge om de vil bosette flyktninger, uavhengig av kommunestørrelse .
- at kommunene får tilskudd for å dekke ekstrakostnader for integrering av flyktninger som etter bosettingsperioden flytter til en ny kommune, herunder også ressurser til barnehage og skole.